

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב): - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

579

שיחת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • שבת שובה, וילך תשפ"ג

ואהבת לרעך כמוך – להתפלל על הרוחניות של כלל ישראל!

שיחה שנאמרה בליל ערב יום כיפור אשתקד, תשרי תשפ"ב

לעשות תשובה על כל העבר

אנו עומדים בערב יום כיפור, ונתבונן מה הם החיובים. מה אנו חייבים כעת. מה צריכים לעשות, ומה הם הזכויות שאפשר לזכות בהם.

החיוב הראשון הוא לעשות תשובה על העבר, מיום עמדו על דעתו, על חטאים בשב ואל תעשה, ובקום ועשה. תשובה, עם חרטה, ויודי. ואכן אנו אומרים סליחות, וגם בערב יום כיפור אומרים סליחות. וצריכה להיות תשובה על כל העבר, ותשובה היא חרטה עם יודי וקבלה להבא.

ואהבת לרעך כמוך לבקש רחמים על הכלל

אבל יש עוד כלל שהוא דבר גדול מאד. ואהבת לרעך כמוך אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה (ירושלמי נדרים ט, ד). ולכן כל התפילות שאנו מתפללים הם בלשון רבים, חננו, השיבנו, סלח לנו, שלא לבקש רק על עצמו, אלא על כל כלל ישראל, וזהו 'ואהבת לרעך כמוך', לבקש על הכלל!

וזה צריך להיות עם אהבה, **שיהיה באמת עם הלב**, ולא לומר סתם חננו וסלח לנו בלי כוונה. וכבר כתב בארחות חיים להרא"ש (אות לו) "ומה טוב לבקש סליחה על אמרך סלח לנו בלי כוונה", היינו שצריכים לבקש סליחה על זה גופא, שאומרים סלח לנו בלי כוונה, ואמנם זה יותר טוב מאשר כלום, אבל יש בזה פגם.

והרי אומרים סלח לנו בלשון רבים, על כלל ישראל, וצריכים לחשוב האם באמת מתכוונים לזה, וכי באמת הוא חושב על עצמו ועל אחרים, והאם באמת זה אכפת לו וכואב לו ומבקש על זה בקשה מעומק הלב, וכי הוא אכן רוצה את זה מעומק הלב? לכן צריך לבקש סלח לנו על מה שאמר סלח לנו, האיד אמר כן בלי לחשוב על מה שאמר.

אהבת הבריות מחייבת גם על הרוחניות

ואם על גשמיות יש חיוב ואהבת לרעך כמוך, קל וחומר על רוחניות שזה חיי נצח, חיי עולם! לכן אהבת הבריות מחייבת גם ברוחניות, לבקש בתפילות על הרוחניות של כלל ישראל, בכל מקום שהם, כל יהודי בכל העולם, שכולם יזכו לסייעתא דשמיא לחיי נצח.

והתפילה צריכה להיות תפילה עם כוונה, וזה לא פשוט, שתהיה תפילה אמיתית, עם כוונה מכל הלב, שאני רוצה מאד ואכפת לי מאד שיש יהודים שאינם בשלמות הרוחניות כמו שצריך להיות.

וזהו ואהבת לרעך כמוך, **לכוון בכל התפילות שמבקשים בלשון רבים על כלל ישראל, שיחזרו בתשובה שלמה, וגם שיזכו לחיי העולם הזה לצורך העולם הבא**, חיים טובים עם אמצעים בעולם הזה, שעל ידי זה יותר קל לזכות לחיי נצח, ומתפללים כן על כל כלל ישראל.

וכאמור זה לא פשוט שיהיה עם כל הלב. להרגיש שכואב לי מאד על כלל ישראל, ואני רוצה מאד שיזכו, ומאד אכפת לי על מי שאין לו את הזכויות האלה. שבאמת יהיה אכפת לי עם כל הלב, זו מדרגה!

מבקשים על מידות טובות לפני תורה ומצוות

והנה אנו רואים ב'אלוקי נצור', שהוא נוסח תפילה מהאמוראים שהיו מבקשים לאחר תפילתם, כדאיתא בברכות דף י"ז, והבקשה הראשונה שם היא "נצור לשוני מרע", והיינו תפילה להינצל מלשון הרע. הרי שהבקשה הראשונה היא על בין אדם לחברו.

וכן 'ולמקללי נפשי תידום', מקללי היינו מי שמבזה אותי, כי קללה בלשון המקרא אינו קללה ממש, אלא ביזיון (עיי' רש"י דברים כא, כג ועוד), ועל זה מבקשים 'ולמקללי' – שאם מישוהו מבזה אותי, 'נפשי תידום' – שלא יהיה אכפת לי כלל מזה, ולא רק שלא יהיה אכפת לי, אלא אני גם אוהב אותו, למרות שמבזה אותי! ואהבת לרעך כמוך גם למי שמבזה אותי.

ובאמת הביזיונות זה דבר טוב לאדם, כי זה חוסך ממנו ייסורי גיהנום, ויותר טוב שיהיו ביזיונות במקום גיהנום, אבל כאן מבקשים עוד יותר, שלא

להרגיש כלל את הביזיון! וזהו 'נפשי תידום', שזה לא אכפת לי ולא מפריע לי כלל, ואני אוהב את המבזה, ודן אותו לכף זכות. "ונפשי כעפר לכל תהיה" יעוין בתוספות בברכות דף י"ז מה שפירשו בזה.

ואחרי כל זה מבקשים "פתח לבי בתורתך", על תורה מבקשים אחר כך! כי קודם צריכים שיהיה שלמות המידות, נצור לשוני מרע, ושפתי מדבר מרמה, ולמקללי נפשי תידום, שיהיו מידות טובות, עם אהבת הבריות, ואהבת לרעך כמוך, ואז אפשר לבקש על תורה ועל מצוות – "פתח לבי בתורתך ובמצוותיך תדרוך נפשי".

ואחר כך מבקשים עוד "וכל החושבים עלי רעה הפר עצתם וקלקל מחשבתם", ואת זה מבקשים רק לאחר הכל, כי אם רוצים שלא יהיו קשיים, הפר עצתם וקלקל מחשבתם, צריכים קודם שיהיה אהבת הבריות ותורה ומצוות, ורק אז אפשר לבקש הפר עצתם וקלקל מחשבתם. כך הסדר.

שלמות כל התורה והמצוות תלוי במידות

לכן מידות טובות זה הדבר הראשון, וכמו שאמר רבי עקיבא שזה כלל גדול בתורה, ויש לפרש "כלל גדול בתורה" כמו שכתב רבי חיים ויטאל בשערי קדושה כי בתורה כמעט לא נכתבו מצוות מפורשות על מידות, ורק במלך נאמרה אזוהרה על גאווה (דברים יז, כ) לבלתי רום לבבו מאחיו, וכן (שם ח, יא-יד) השמר לך פן תשכח וגו' ורם לבבך, אבל בדרך כלל התורה כמעט לא מדברת במפורש על ענייני המידות הרעות, וביאר רבי חיים ויטאל הטעם בזה מפני שמידות טובות הם הקדמה לפני התורה, והם יסוד האדם.

וכתב שם כי אדם שיש בו חסרון בשלמות המידות, כל המעשים הטובים שלו יש בהם פגם, וכל התורה והמצוות שלו אינם בשלמות, כיון שאינו מושלם באהבת הבריות, ולכן זהו 'כלל גדול בתורה' כי שלמות כל התורה והמצוות תלויה באהבת הבריות ומידות טובות.

וזה לא דבר פשוט, כי אמנם היצר הטוב מושך לאהבת הבריות, אבל היצר הרע מתנגד לזה, והיצר הרע חזק מאד.

כמו שאמרו חז"ל (קידושין ל, ב) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, היינו שהיצר הרע הרשע רוצה להמית את הנפש של האדם מיתת עולם, והשם לא יעזובנו בידו – צריך סייעתא דשמיא, ובלי סייעתא דשמיא לא שייך כלל, כי היצר הרע חזק מאד, וצריך סייעתא דשמיא שהיצר הטוב יתגבר.

ועל זה מבקשים בברכות השחר "ואל ישלוט בנו יצר הרע וכו' ודבקנו ביצר הטוב ובמעשים טובים", והיינו שצריכים קודם תפילה על היצר הרע שלא ישלוט, ואחר כך אפשר לבקש גם ודבקנו ביצר הטוב, שיהיה סייעתא דשמיא שהיצר הטוב ידריך אותנו וימשוך אותנו. כך הסדר.

גם בבית המקדש צריכים תפילה על מידות טובות

ומצינו בגמרא (ברכות יב, א) שבבית המקדש היו עשרים וארבע משמרות כהונה, ובכל שבוע היו מתחלפים המשמרות עם כהנים אחרים, והמשמר היוצא היה מברך את המשמר הנכנס: "מי ששיכן את שמו בבית הזה" – הקב"ה ששמו שוכן בבית המקדש, "הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלוש ורעות". ו'ברכה' היא תפילה, שמן השמים ישכינו ביניהם אהבה ואחוה ושלוש ורעות, והם ארבע דרגות של אהבת הבריות.

'אהבה' היא הדרגה הפשוטה של אהבת הבריות, ואהבת לרעך כמוך, אבל יש יצר הרע המפריע לזה, וצריכים סייעתא דשמיא, ולכן היו מברכים, ברכה שהיא תפילה על השני, על הרוחניות שלו! שיהיה ביניהם אהבה.

וגם 'אחוה', שזו עוד מדרגה של אהבה, כמו אהבת אחים, שבדרך הטבע אחים אוהבים זה את זה, יותר מסתם אהבה.

ושלום' זוהי עוד דרגה, כי יכול להיות אהבה ואחוה בלי שלום, כמו שמצוי בעולם שיש חיכוכים גם בין חברים קרובים, שאוהבים זה את זה אבל יש ביניהם חיכוכים, כי האחד רוצה דבר אחד והשני רוצה ההיפך, ועל זה מברכים שיהיה גם שלום.

אהבת הבריות מחייבת גם לדון לכף זכות

והנה מצד חיוב "ואהבת לרעך כמוך" צריכים גם לדון כל אדם לכף זכות, ואם רואים על מישהו הנהגה לא טובה, ואפילו אם הוא מתנהג איתי לא יפה, או סתם עם אחרים, יש לדון אותו לכף זכות!

ולדון לכף זכות היינו לא רק שלא 'לדבר' דברי חובה על השני, אלא גם 'בלב' לדון לכף זכות שהוא בחזקת כשרות ולא לחשוד בו, ואפילו בדבר שלא מסתבר, דנים לכף זכות, גם בלב! ואז זוכים מידה כנגד מידה שגם בשמים ידונו אותנו לכף זכות. והרי אדם יש לו חטאים, ואם הוא דן את חברו לכף זכות, גם בשמים ילמדו עליו זכות, שהוא שוגג ואינו אשם.

ובאגירת הרמב"ן כתב "יוכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך", כל אדם, אפילו האדם הפשוט ביותר, אתה צריך לחשוב שהוא יותר גדול ממך, ומדוע? כי "הוא שוגג ואתה מויד", מפני שאתה תלמיד חכם, וקיבלת חינוך, ויש הרבה דברים שאתה יודע שצריך לעשות, ואינך מקיים בשלמות את כל מה שאתה חייב, ואילו הוא שוגג, שאינו יודע, ולא קיבל חינוך, ואינו אשם.

וממילא אפילו אם השני אינו עושה שום מעשים טובים, יכול להיות שהוא שוגג בכך, ואילו אני, למרות שאני עושה כבר הרבה מעשים טובים, אבל אני יכול לעשות עוד יותר, ואינני עושה בשלמות כמו שצריך, ואני מויד במה שאינני עושה עוד, כי הייתי יכול לעשות עוד יותר, והייתי יכול ללמוד מוסר ולא למדתי מוסר, ונוסף לזה כל החטאים שעשיתי, בקום ועשה ובשב ואל תעשה, מיום עמדי על דעתי, שלא שכיח שאדם יהיה צדיק מושלם מיום עמדו על דעתו, וצריך לחשוב כי הוא מויד, שידוע מה שצריך לעשות ואינו עושה, ואילו השני שוגג. כך כתב הרמב"ן.

עסק המוסר – חיזוק תמידי וחיים מאושרים

והעצה היחידה היא רק ללמוד מוסר, בכל יום בקביעות, ובישיבות יש סדר מוסר קבוע בכל יום, אבל לא כולם מבינים את החשיבות של הסדר הזה, עד כמה שזה חשוב וכמה שזה פיקוח נפש רוחני, וגם בעלי משפחה, צריכים בכל יום ללמוד קצת דברי מוסר, בספר מוסר שמעניין, כי אם זה משעמם זה לא משפיע, ורק מה שמעניין משפיע, ובכל ספרי המוסר יש פרקים שמעניינים.

ויש הרבה ספרי מוסר, ישנם הספרים הידועים בישיבות: שערי תשובה, חובות הלבבות, מסילת ישרים, וארחות צדיקים, ויש עוד ספרים, כמו למשל ספר פלא יועץ, שחיברו אחד מן הגדולים, ונותן הרבה עצות איך אדם יכול להתחזק, וכשמו כן הוא ממש 'פלא יועץ', ואם יש לאדם קביעות כזו בספרי מוסר, זה נותן חיזוק תמידי למעשים טובים.

אכן זה לא רק חיזוק תמידי, אלא יותר, זה גם נותן חיים מאושרים. ומעשה שהיה באדם בעל משפחה שהתחיל ללמוד בכל יום קצת מוסר, ובני הבית הרגישו בזה ואמרו לו: אתה נהיית אדם אחר! עם חיים יותר מאושרים! **אדם שחי עם חשבון הנפש, וכל היום מסודר לפי דיני התורה, הוא נעשה מאושר בזה, וגם משפיע אווירה נעימה על בני הבית.** כך המציאות. על ידי קביעות עסק המוסר האדם מתעלה ומתעלה וגם מקבל חיים מאושרים ומשפיע אווירה נעימה על כל סביבתו.

תפילה בהתרוממות משפיעה חיזוק כמו מוסר

ואמנם מלבד עסק המוסר יש עוד דברים שמשפיעים, ושמעתי שהסבא מקלם זצ"ל אמר פעם, כי בראשונים לא מוזכר שהיה להם קביעות ללמוד מוסר, מפני שאצלם התפילה הייתה בהתרוממות כזו שהשפיעה חיזוק כמו לימוד המוסר, כי הם היו מתפללים בהתפשטות הגשמיות כמו שכתוב בשולחן ערוך (או"ח סימן צ"ח סעיף א'), ותפילה בהתרוממות כזו משפיעה טהרת הנפש כמו עסק המוסר, וכן כתב גם בספר הכוזרי (מאמר שלישי פרק ה) שהתפילה היא מזון הנפש, וצריכים שלוש תפילות ביום, שכל תפילה משפיעה טהרת הנפש עד לתפילה הבאה.

וגם בזמננו היו גדולים שהתפללו באופן כזה, כמו שידוע תפילתו של מרן הגרי"ז זצ"ל, שהייתה בהתפשטות הגשמיות, והוא היה מתפלל שמונה עשרה בקול רם, בשביל הכוונה, שעל ידי זה יכול לכוון יותר, ופעם אחת שמעו

ו'רעות' זו עוד מדרגה, שיהיה גם רעות וחיבור ביניהם, כי לפעמים יכול להיות שכנים שחיים יחד באהבה ובאחוה ובשלום, אבל הם רק אומרים שלום-שלום זה לזה, ואין ביניהם קשר של חברות שמתעניינים זה בזה ושואלים מה שלומך ומה נשמע אצלך, וזוהי מדרגה נוספת.

ועל זה היו מברכים את המשמר הנכנס בבית המקדש, מפני שיש יצר הרע, ואמנם בדרך הטבע יש אהבת הבריות, שכן המצוה והחיוב ואהבת לרעך כמוך, וזהו היצר הטוב שבאדם, אבל כנגד זה יש יצר הרע, וצריכים ברכה ותפילה להתגבר עליו, ואפילו בבית המקדש, שהוא מקום קדוש שעוסקים בקרבנות ובקדושה, אף על פי כן! גם באותו הזמן יש יצר הרע, וצריכים תפילה על ואהבת לרעך כמוך, שיהיה 'כמוך'. כך המציאות.

בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת

וכוח התפילה על רוחניות, ידוע מרבי ישראל סלנטר שבדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, מפני שאין מה שיפריע לזה, ואילו על גשמיות יש קצבה, כמו שאמרו חז"ל (ביצה טז, א) שכל מזונותיו של אדם קצובין, ובראש השנה נגזר מי יעני ומי יעשר, אבל אין גזירה מי יהיה צדיק ומי יהיה רשע, כי זה תלוי בבחירה, ואם אדם מתפלל על רוחניות בדוק ומנוסה שזה עוזר ומשפיע, על רוחניות של עצמו וגם של אחרים.

ובאמת זה גמרא מפורשת בברכות (נ, א) שאמרו על הפסוק "הרחב פיך ואמלאהו" – ההוא בדברי תורה כתיב, והיינו שבדברי תורה, בכל מה ששייך לתורה ולרוחניות, הרחב פיך ואמלאהו, רק תבקש, ותקבל! אבל צריכה להיות בקשה אמיתית, עם כל הלב.

כוח התפילה בפרט בעשרת ימי תשובה

ועתה בעמדנו בעשרת ימי תשובה, הרי אמרו חז"ל (ר"ה יח, א) "דרשו השם בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב" אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, והוא זמן מיוחד שאפשר לזכות בו עם התפילה להצלחה ברוחניות ולקרבת אלוקים.

ומעשה שהיה בראש השנה האחרון (תשפ"ב) שכן תורה אחד היו לו קשיים גשמיים, וממילא זה גם הפריע לכל הרוחניות, ובראש השנה הוא התפלל וביקש סייעתא דשמיא במיוחד על הקשיים האלה, ונתכוון בזה בשביל הרוחניות, שיוכל לעסוק בתורה ולעשות מעשים טובים בלי קשיים, ומיד הייתה הישועה! בשבוע שאחרי ראש השנה כבר הייתה ישועה, וקיבל סייעתא דשמיא מיוחדת שכבר אין קשיים ויש פרנסה, ויכול לעסוק בתורה ולעסוק במעשים טובים וברוחניות ולזכות לזכויות עצומות. **על ידי תפילה.**

וגם כל השנה תפילה על רוחניות עוזרת, ובפרט בעשרת ימי תשובה שהם זמן המסוגל לכך. אבל כמו שדיברנו צריכים להתפלל על כל כלל ישראל, ולא לבקש רק על עצמו ועל בני משפחתו וסביבתו הקרובה, אלא על כל כלל ישראל, בכל מקום שהם, שיוזכו לסייעתא דשמיא לחיי עולם, וגם גשמיות לצורך חיי עולם, שכל כלל ישראל בכל העולם יזכו לזה! ולכן מבקשים כל התפילות בלשון רבים, על כל כלל ישראל בכל מקום שהם.

ואמנם זה תלוי עד כמה שאדם אומר את זה עם כל הלב, שהוא באמת רוצה את זה בכל לב, ואז יש סייעתא דשמיא והתפילה עוזרת על חיי עולם.

והנה בימים נוראים אנו מבקשים "זכרנו לחיים" ואחר כך מבקשים "וכתוב לחיים טובים", וצריך ביאור מה הם 'חיים' ומה הם 'חיים טובים'. וביאור המפרשים (הגר"א והרמח"ל) כי סתם 'חיים' הכוונה לחיי העולם הבא, וזה יכול להיות גם על ידי קשיים, כי הקשיים נותנים עולם הבא, וגם זה כדאי, אבל 'חיים טובים' הכוונה שגם בעולם הזה יהיו לנו חיים טובים בלי קשיים, לצורך חיי הנצח, כי כשאין קשיים יכולים לעשות יותר מעשים טובים, וזהו זוכים לחיי עולם.

ותחילה מבקשים 'זכרנו לחיים', שנוזה לחיי העולם הבא, באיזה אופן שיהיה, ואפילו אם צריכים לסבול קשיים זה כדאי, ואחר כך מבקשים 'וכתוב לחיים טובים', שמן השמים יתנו לנו סייעתא דשמיא שנוכל לזכות לזה גם בלי קשיים, ונקבל חיים טובים עם אמצעים בעולם הזה לצורך חיי הנצח.

מכתבו המיוחד של רבינו שליט"א ועמו גדולי ישראל שליט"א

לחזק ידי הארגון 'זה לזה' למען יתומים ואלמנות

הנה כבר לימדנו חז"ל כי העצה היעוצה להנצל בדין היא להלך במידותיו של הקב"ה ולזכות מידה כנגד מידה לעורר רחמים בדין.

והנה הצדקה לשמח יתום ואלמנה ולדאוג לכל צרכיהם ברו"ג היא מצוה דאורייתא והפליגה תורה בזה מאד, בוודאי המחזיקים ידיהם לדאוג לכל הנצרך להם ע"י הארגון החשוב זה לזה זוכים מידה כנגד מידה לעורר רחמי שמים ולקרוע גזר דין כאשר העידו כבר שכל המסייעים ומאמצי יתומי זה לזה זכו שלא נפקד מהם והתברכו לשנה טובה, ואשרי חלקם של כל המשתתפים בזה, יזכו מידה כנגד מידה כי יאמצם הקב"ה לטובה ולברכה

מוקד זה לזה
1800-800-444

שמעון בעדני

ישראל בה"צ מוהרמ"י זצלה"ה מויזניץ

י. גרשון אדלשטיין

רוחניות עוזרת, והיינו לא רק תפילה על עצמו, אלא גם תפילה על רוחניות של אחרים, זה גם כן עוזר.

וכידוע שרבי ישראל בעצמו היה מבקש מתלמידיו שיתפללו עליו להצלחתו ברוחניות, ומסתבר שבאמת כל ההצלחה וההשפעה של רבי ישראל, שאין לשער ההשפעה שהשפיע, זה גם מכוח התפילות שהתפללו עליו, נוסף על התפילות שגם הוא בעצמו התפלל, ותפילה על רוחניות עוזרת.

והלוואי שנהיה במדרגה הזו, שיהיה אכפת לנו על כל כלל ישראל, בכל מקום שהם, לבקש רחמים עליהם על הרוחניות שלהם, כי אנו מרחמים עליהם, רחמנות על הרוחניות ועל החיי עולם שלהם, שזהו הטבע היהודי – רחמנים וגומלי חסדים, ומה עושים כשמרחמים? עושים מה שאפשר, ומה אפשר לעשות? להתפלל! ועל תפילה כזו אמר רבי ישראל כי בדוק ומנוסה שזה עוזר, ואם היינו כולנו במדרגה הזו, להתפלל מכל הלב על כל אחינו בני ישראל בכל מקום שהם, שיהיה להם הצלחה בחיי עולם ויתחזקו ברוחניות, בודאי שזה היה עוזר.

ובפרט עתה בעמדתנו בעשרת ימי תשובה הרי זה עת רצון, כמו שכתב בשערי תשובה (ב, יד) "והעת עת רצון והתפילה נשמעת בו", ואם כן כדאי לנצל את הזמן המסוגל, דרשו השם בהימצאו, ואמנם זה לא פשוט והלוואי שנוכח לזה. לבקש רחמים מכל הלב על כל כלל ישראל בכל מקום שהם, שיוזכו לחיי נצח, לחיי עולם, וגם לחיים טובים בעולם הזה, לצורך הטוב הנצחי האמיתי, הלוואי שנוכח כולנו להתחזק בזה, שנוכח לעצמנו ונוכח לזכות אחרים, ונוכח כולנו לגמור חתימה טובה עם כל כלל ישראל!

א"ה. כהמשך לשיחה הנ"ל – ליקטנו בזה עוד מדברי רבינו שליט"א בזמנים שונים על חשיבות התפילה על כלל ישראל ובפרט בימים הנוראים

אבל גם על שוגג אין עולם הבא, כי חסרות הזכויות, ואם באמת היה אכפת לנו וכואב לנו על הרוחניות ועל חיי הנצח של כלל ישראל, והיינו מתפללים ומבקשים על זה מעומק הלב, בודאי זה היה משפיע!

אבל זה לא פשוט, וזה נגד הטבע, שיהיה לאדם הטבע הזה שיכאב לו ויהיה אכפת לו למה השני אין לו חיי עולם, וזוהי מדרגה עצומה, אבל כך צריך להיות! ואהבת לרעך כמוך! וכי זה רק על גשמיית! ומה עם העולם הבא? וכי לא אכפת לנו שיהיה לו גיהנום, ועל כל פנים לא יהיה עולם הבא? נכון שהם שוגגים, אבל עולם הבא לא יהיה, ויחסר להם תענוגי חיי הנצח בעולם הבא, ומדוע לא אכפת לנו מזה! ובאמת זו דרגה, אבל זהו החיוב של ואהבת לרעך כמוך.

תן פחדך על כל מעשיך

וגם בתפילות של ימים נוראים אנו אומרים "תן פחדך על כל מעשיך", ומבקשים בזה על כל 'מעשיך' היינו אלו שחיים בעולם העשייה שלנו, שכולם יקבלו יראת שמים, תן פחדך – שמן השמים ישפיעו יראת שמים על כל מעשיך, וזוהי תפילה על אחרים. וגם כל אחד על עצמו, וכי הוא כבר מושלם ביראת שמים! והאם הוא מפחד כמו שצריך? הרי בודאי גם הוא צריך יראת שמים וצריך להתפלל על זה, והתפילה תן פחדך היא גם על עצמו.

אך האם באמת מתפללים על זה מעומק הלב? הרי זה לא פשוט, לצאת ידי חובת ואהבת לרעך כמוך בתפילה על הרוחניות, על אחרים, ואפילו על עצמו, שהתפילה תהיה תפילה אמיתית מעומק הלב, שבאמת יהיה אכפת לו מכך, זה לא פשוט, וצריך סיעתא דשמיא לזה.

לרחם על אלו שלא חזרו בתשובה

צריכים לבקש ולהתפלל על כלל ישראל בתחנונים, שאנו מצטערים על מה שבכלל ישראל יש כאלה שחסר להם דעה בינה והשכל, ועל מה שיש כאלה שצריכים לחזור בתשובה ואינם חוזרים בתשובה, ולבקש רחמים מהקב"ה שירחם עליהם שיחזרו בתשובה, כי אם לא חוזרים בתשובה הרי הם מסכנים! ואומללים! וכי יישארו בלי תשובה, הרי על חטא בלי תשובה יהיה גיהנום, וצריכים לרחם על אדם כזה שיהיה לו גיהנום.

והרי ישראל רחמנים בני רחמנים, ומרחמים גם על צער וכאבי הגוף בעולם הזה, ואם כן על אחת כמה וכמה שיש לרחם על ייסורי הנפש בגיהנום, שהם ייסורים איומים שאין לשער, וכי על ייסורי הגיהנום לא צריך לרחם? ויש יהודים שיהיה להם ייסורי גיהנום, גם אם הם שוגגים, ויש כאלה שהם אפילו מזידים, אבל גם אם לא מזידים, אלא שוגגים, הרי גם על שגגה יש עונש, וכמו שכתב בשערי תשובה (ד, טו) "כי השוגג ענוש ייענש", וצריכים תשובה גם על השגגה, ואם לא חוזרים בתשובה יש גיהנום רחמנא ליצלן.

ואם מרחמים – וכלל ישראל יש להם הטבע של רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, שמרחמים גם בענייני העולם הזה, וכי על גן עדן וגיהנום לא צריכים לרחם? אבל זה תלוי באמונה, ואם האמונה היא בשלמות אפי' מרחמים על אחינו בני ישראל בכל מקום שהם, שלא חזרו בתשובה, על הגיהנום שלהם, אפילו שהם שוגגים גם כן, ומתפללים מכל הלב עליהם שיחזרו בתשובה שלמה.

ששכח לומר יעלה ויבוא, וניסו להזכיר ואמרו לו 'יעלה ויבוא', אבל הוא לא שמע! כי חוש השמיעה היה בטל מתוך הריכוז בתפילתו.

החובות הלבבות – שולחן ערוך מהו לב יהודי

ועם כל זה הוא גם כן למד מוסר בכל יום, וכפי ששמעתי מאחד שראה שכל יום הוא היה לומד פרק במסילת ישרים, וכשגמר את הפרק האחרון למחרת התחיל שוב ללמוד מתחילת הספר.

ושמעתי שגם בצעירותו כשהוא היה בבית אביו מרן הגר"ח זצ"ל, הוא למד חובות הלבבות, וכשראהו הגר"ח לומד בזה, אמר לו: תמשיך, כי זהו שולחן ערוך של אידישקייט! **החובות הלבבות הוא שולחן ערוך של יהדות, מהו לב יהודי, וכיצד צריך להיות לב של יהודי, נפש יהודית.**

ולב יהודי הוא עם מידות טובות, כמו שאמרו חז"ל (יבמות עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו: רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים, היינו שזהו טבע כלל ישראל, כל יהודי בכל מקום שהוא, ואין זה משנה מה דרגתו ומצבו ברוחניות, לכל יהודי יש את הטבע של רחמנות, ובושה, וגמילות חסדים – אהבת הבריות, כי זהו טבע כלל ישראל, ורק יש גם יצר הרע המתנגד לזה, אבל הטבע האמיתי של כלל ישראל זה מידות טובות, רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, וגם בושה היא מדרגה ומעלה בנפש, ומידות טובות אלו הם הטבע של כלל ישראל, אך הבעיה היא שיש יצר הרע.

לבקש רחמים על כל ישראל שיזכו לחיי עולם

ואלו שעוסקים במוסר, לימוד המוסר משפיע עליהם שהיצר הרע לא ישלוט, אבל אלו שלא עוסקים בזה, עליהם אנו מתפללים ומבקשים רחמים, שגם הם יזכו! ועל זה אמר רבי ישראל סלנטר שבדוק ומנוסה שתפילה על

העצה ליום הדין

יש עצה ליום הדין, להתפלל ולבקש רחמים לא רק על עצמו אלא על כלל ישראל, ושמעתי על אשה צדקת ממשפחה חשובה, שהייתה באמריקה, ולפני ימים נוראים שלחה מכתב לבניה שהיו מה בארץ, שבתפילה שהם מתפללים, לא יכוונו על עצמם, אלא על כלל ישראל, וכנון כשמבקשים קדשנו במצותיך – יש לכוון על כלל ישראל, ותן חלקנו בתורתך – על כלל ישראל, ובכל הבקשות בתפילה, לא לחשוב על עצמו, אלא על כלל ישראל.

ובאמת זה פשוט, משום שאמרו חז"ל (בי"ק צב, א) כל המתפלל על חברו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה! והרי כל אדם צריך סיעתא דשמיא, על גשמיית ועל רוחניות, והעיקר זה הרוחניות, ומי שמבקש על חברו הוא נענה תחילה, לכן אם מבקשים על כלל ישראל יש סיעתא דשמיא. והרי כל התפילה היא בלשון רבים, ורק צריך לחשוב ולכוון שמתפלל בזה לא רק על עצמו אלא על כל כלל ישראל, וממילא 'הוא נענה תחילה' וזוכה לסייעתא דשמיא.

חסד בתפילה על הרוחניות

יש ענין שהוא מצות עשה (ויקרא יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך", ועוד כתוב (מיכה ו, ח) "ומה השם דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד", וכתב על זה רבינו יונה בשערי תשובה (ש"ג יג) "כי חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חברו אם דל ואם עשיר", וזהו חיוב על כל אחד ואחד, לטרוח בדרישת טוב לעמו! ולשקוד על תקנת חברו! לחפש ולחשוב האידך אני יכול לעשות טובות עם אנשים, להיטיב עם הבריות.

וחסד כולל לא רק לתת לשני הרגשה טובה בגשמיית, אלא גם ברוחניות, לדאוג לרוחניות וחיי הנצח של השני, והרי יש רבים שזקוקים לחיזוק ברוחניות, ומצות ואהבת לרעך כמוך היא גם על חיי הנצח, לזכות את השני בחיי עולם, שיוזכה לעולם הבא עם תענוגי העולם הבא, ומה בידינו לעשות בזה? הן אמנם יש ארגונים שעוסקים בזה לקרב רחוקים ולהחזירם למוטב, אבל מי שלא עוסק בזה, מה יעשה וכיצד בידו להיטיב לאחרים גם ברוחניות?

העצה היא כמו שידוע מרבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, ורבי ישראל בעצמו גם כן היה מבקש מתלמידיו שיבקשו עליו רחמים, על הרוחניות שלו, כי בלי תפילה לא שייך! ואם כן תפילה עוזרת גם על רוחניות על מישור אחר.

והרי בתפילה אנו אומרים 'השיבנו אבינו לתורתך', 'חנונו מאתך דעה בינה והשכל', ומבקשים הכל בלשון רבים, לא חנני, אלא חננו! ועבור מי מבקשים זאת, ולמי מתכוונים בלשון רבים, וכי רק על המשפחה והקרובים? הרי מבקשים על כל כלל ישראל! שיוזכו לדעה בינה והשכל, ולתורה ועבודה ותשובה שלמה, ואם כן זו תפילה על רוחניות על אחרים, ובודאי שתפילה כזו יכולה להועיל, וכפי שאמר רבי ישראל סלנטר שבדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת.

תפילה מעומק הלב בודאי משפיע

ואם היינו באמת במדרגה הזו, שהיה אכפת לנו וכואב לנו על הרוחניות של כלל ישראל, של אידישע נשמות, למה שלא יהיה להם עולם הבא, אמנם הם שוגגים,

בתשובה את כל הרחוקים, ונותנים חיזוק לכל מי שצריך חיזוק, בתורה ובמעשים טובים, וגם במידות טובות ובאהבת הבריות.

להתפלל מכל הלב על כלל ישראל

בספר היראה לרבינו יונה (אות שלי"א) כתב: ויתפלל בכל יום כפי צחות לשונו על כל חולי בני ישראל שיתרפאו ועל הבריאם שלא יחלו וכו', היינו גם אלו שלא ביקשו ממנו שיתפלל עבורם, ואינם קרובי משפחה שלו, יתפלל עליהם שיתרפאו ויהיו בריאים, ולכן מבקשים רפאו בלשון רבים, על כל חולי ישראל.

ובאמת זה לא פשוט, וזו מדרגה גדולה מאד, לחשוב ברפאנו על הכלל, ולא רק על עצמו, שהוא ברוך השם בריא, וגם בני משפחתו בריאים, אבל יש אחרים הזקוקים לרפואה, והוא מתפלל עליהם שיתרפאו.

וכן בברכת השיבנו מבקשים בלשון רבים, והכוונה היא גם על הרחוקים מתורה ומצוות, שיחזרו בתשובה שלמה, כמו שמובא בגמרא (ברכות י, א) על רבי מאיר, שהיו לו שכנים בריונים שעשו לו צרות, וחשב רבי מאיר להתפלל שימותו, אך ברוריה אשתו אמרה לו שכתוב יתמו חטאים, ולא חוטאים, וצריך להתפלל עליהם שיחזרו בתשובה, ואכן רבי מאיר ביקש רחמים וחזרו בתשובה.

ולבקש רחמים הרי צריך שיהיה מכל הלב, שאם אינו מכל הלב, למה יתנו לו מן השמים את מה שהוא מבקש, ותפילתו של רבי מאיר נתקבלה מפני שבאמת ריחם עליהם וביקש מכל הלב עבורם. ועלינו להשתדל להשיג מדרגות אלו, וזה שייך על ידי מחשבה והתבוננות, לבקש רחמים על כלל ישראל, השיבנו אבינו לתורתך, וגם הוא עצמו בכלל הבקשה, שישב בתשובה שלמה. כל אחד בתפילתו מבקש על כלל ישראל, וכלל ישראל מבקשים עליו.

על אחינו בני ישראל שבאוקראינה

יש דבר הנוגע עכשיו לאחינו בני ישראל שבאוקראינה, שיש שם הרבה יהודים שסובלים מאד, וגם היו אסונות בנפש רחמנא ליצלן, וצריכים רחמי שמים וזכויות שלא יהיו להם צרות.

ובאמת יש הרבה בקשות בתפילה על כלל ישראל, כגון בשמונה עשרה ראה נא בעינינו וריבה ריבנו וגאלנו מהרה למען שמך, ומבקשים בזה על כלל ישראל, שסובלים, ואם כל הציבור היה מתפלל בכוונה ראה נא בעינינו, מפני שזה כואב לנו, אזי בודאי תפילת הציבור הייתה עוזרת, כמו שכתוב (עיי' ברכות ח) הן קל כביר לא ימאס, והיו זוכים לישועה. וכן בהרבה מקומות בתפילה אומרים פסוקים של רחמים, כגון זכור רחמיך וחסידיך, ואפשר לכוון בפסוקים האלה על כלל ישראל בכל מקום שהם, וזו תפילה ובקשת רחמים להצלתם.

ואמנם זוהי מדרגה, להתפלל מתוך שזה כואב לנו, אך בודאי שזה כואב, כי כך טבע כלל ישראל, וכידוע שיהודי ששומע על יהודי במקום אחר שסובל, זה כואב לו, ושולח לו עזרה, כי זהו הטבע של כלל ישראל, רחמנים וגומלי חסדים, שמרחמים ועושים חסד, והרי עם תפילה אפשר לעזור יותר!

למה התפילה לא עוזרת?

אנו מבקשים בברכות התורה והעבר נא וכו' ונחיה אנו וצאצאנו וצאצאי עמך בית ישראל יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, וכן בברכת אהבה רבה מבקשים הרבה בקשות רחמים, בכל מיני לשונות של תחנונים: אבינו, האב הרחמן, המרחם, רחם עלינו! וגם בשמונה עשרה מבקשים השיבנו אבינו לתורתך, וכל הבקשות הם בלשון רבים, לא רק על עצמו, אלא על כל הציבור, על כלל כלל ישראל, שיעסקו בתורה ויחזרו בתשובה שלמה.

ויש להבין, שהרי רבי ישראל סלנטר אמר שבדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, ואם כן למה זה לא עוזר, ואמנם באמת יש קצת התעוררות לתשובה, אבל זה לא כולם, והרי מבקשים על כולם, ומדוע אין התפילה עוזרת?

כנראה שחסר בתפילה, שאינה בכל הלב, וזה לא כל כך אכפת ולא כל כך כואב לנו שיש כאלה שאינם עוסקים בתורה, ואם זה היה אכפת באמת, והיינו מתפללים על זה מעומק הלב, אזי התפילה הייתה מתקבלת, וכולם היו חוזרים בתשובה ועוסקים בתורה, כפי שאנו מבקשים השיבנו לתורתך. וכן בברכת אהבה רבה שמבקשים ותן בלבנו להבין ולהשכיל וכו', ויחד בלבנו לאהבה וליראה, אם זה היה אכפת, והיו מבקשים מעומק הלב, התפילה הייתה מתקבלת!

תפילה מועילה יותר מהכל

ברוך השם בזמנינו יש ארגוני קירוב שמחזירים בתשובה ונותנים חיזוק למי שצריך חיזוק. אבל צריכים גם סייעתא דשמאי, על ידי תפילה, כמו שכתב החזון איש באיגרת (ח"ג סב) "צריך לזכור שאין בכוחנו לעשות מאומה, רק במעשינו אנו מעוררים שערי רחמים שמעשה ידינו יכוננו את המבוקש, ומי שמתפלל ומרבה תחנונים הוא פועל יותר מהמשתדל".

ובאמת אנו מתפללים ומבקשים בלשון רבים חננו מאתך, השיבנו לתורתך, והכוונה בזה לא רק על עצמנו, שאנו זכינו כבר לעסוק בתורה, אלא על כלל כלל ישראל, גם אנשי הרחוב, שהם מסכנים, שאינם יודעים מה זה תורה, שיחזרו בתשובה ויעסקו בתורה, כי צריך לבקש לא רק על עצמו, ולא רק על הידידים ובני המשפחה שהוא מכיר אותם, אלא על כל כלל ישראל.

ובטוחני שאם כולם היו מתפללים בכוונה ומבקשים באמת מכל הלב השיבנו, מתוך רחמנות על אלו שאינם עוסקים בתורה, שיזכו לעסוק בתורה, אם זה היה כואב באמת, והיו מבקשים על זה מעומק הלב, בודאי שהייתה סייעתא דשמאי והיו חוזרים בתשובה, וכמו שכתב החזון איש שהתפילה מועילה יותר מהכל.

ואמנם ודאי שיש צדיקים שמתפללים ומבקשים מכל הלב, וזה באמת משפיע עלינו, ומשפיע על הרבה, אבל אם היו 'מרבנים העושים' הייתה ההשפעה גדולה יותר, כמו שכתב רש"י בפרשת בחוקתי (ויקרא כו, ח) שאינו דומה מועטין העושים את התורה למרובין העושים את התורה, כי כל שציבור העושים גדול יותר, כך השפעתם וזכותם גדולה יותר, ואם היו יותר מתפללים ויותר מבקשים בכמות, וגם באיכות, זה היה משפיע יותר שיחזרו בתשובה, ועל ידי זה היו מחזירים

דברי רבינו שליט"א לכינוס אלפי בנות הסמינרים באולם 'ארנה' בירושלים

לקראת הימים הנוראים, ערב ראש השנה תשפ"ג

חוץ מהדין של צניעות, זה גם זכויות עצומות. יש גמרא (יומא מז) על קמחית שהיו לה שבעה בנים כהנים גדולים, בזכות הצניעות! זה נותן זכויות עצומות לחיים טובים בעולם הזה. חוץ מהעולם הבא, זה גם חיים מאושרים, אשריך בעולם הזה והרגשה נעימה מאד, על ידי הצניעות.

כל אלו שיקפידו על הצניעות, בעזרת השם, וזה גם בדרך הטבע, יזכו לשידוכים מצוינים, ולילדים טובים, ויבנו בתים של תורה, ומידות טובות, ויראת שמים, עם כל האשריך בעולם הזה וכל מה ששייך, בזכות הצניעות. זה זכויות עצומות שנותנות הרבה זכויות לחיים טובים ומאושרים בעולם הזה. כך המציאות, שזה נותן שמחת חיים, וחיים מאושרים עם הרבה נחת.

בעזרת השם יזכו כל אלו הבנות, שהם בנות מבתי טובים, וקיבלו חינוך טוב, להמשיך את החינוך שקיבלו, ובזכות זה יהיה להם חיים שמחים ומאושרים בכל העניינים, וגם פרנסה, וכל מה שצריך, ויעשו שידוכים עם בני תורה, שהאשה היא עזר כנגדו, ואז זכות עסק התורה של הבעל נזקפת לזכותה של האשה, כמו שהיא לומדת, אותו הדבר! כמו יששכר וזבולון, ומקבלים את החיים הטובים והמאושרים בעולם הזה.

שאלה: יש כיום ניסיונות שלא היו בדורות הקודמים, שהרחוב שונה, וזה משפיע גם אצלנו...

רבינו שליט"א: מן השמים נותנים את הניסיון כדי לעמוד בניסיון, שעל ידי זה מקבלים עוד יותר שכר. הרמב"ן כותב (בראשית כב) שהניסיון הוא להוציא מן הכוח אל הפועל.

שאלה: בדורות הקודמים נשים לא יצאו הרבה מן הבית, והיום נשים יוצאות לפרנס ולחנאות, ולכן גם הניסיון הרבה יותר גדול וצריכים יותר כוחות לעמוד בניסיונות.

רבינו שליט"א: לפום צערא אגרא (אבות ה, כג). אם עומדים בניסיון מקבלים יותר זכויות, יותר כוחות רוחניים, עם מדרגה רוחנית גדולה יותר.

לעילוי נשמת האשה הצדקנית
מרת אלישבע שכטר ע"ה
בת הגאון רבי אורי שרגא קלרמן זצ"ל
נלב"ע י"ב תשרי תש"נ - תנצב"ה

לעילוי נשמת ר' יוסף בן מרדכי ומרים מנצ'וצבסקי ז"ל
שהיה בא שנים רבות מכפר סבא לישיבה הק' ללמוד ולשמוע שיעורים
נפט'ר ה' תשרי תשע"ב ולא השאיר אחריו זש"ק
מבקשים לעשות חסד של אמת בלימוד ותפילה לעילוי נשמתו

לעילוי נשמת
ר' נחמיה גיטלר ז"ל
ב"ר שלום ז"ל
נלב"ע ו' תשרי תשס"ו - תנצב"ה

נדבת ידידנו הרב שמואל יצחק זייבלד לרגל הולדת נכדתו בת לחתנו הרב חיים גולדשטיין
יהי רצון שיזכו לגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים!